

A MAGYARORSZÁGRÓL KÜLFÖLDRE IRÁNYULÓ MIGRÁCIÓ ÉS HATÁSAI VIDÉKI TÁRSADALMAKBAN

Futamidő: 2015. január 1. – 2017. december 31.

OTKA-azonosító: 111 969

OTKA-támogatás: 16 323 000 Ft

Témavezető: Váradi Monika Mária

Közreműködő kutató: Durst Judit, Németh Krisztina, Vidra Zsuzsa, Virág Tünde

Kutatóhely: MTA KRTK RKI Közép- és Észak-magyarországi Tudományos Osztály

A kutatás összefoglalása és célkitűzése

A Magyarországról külföldre irányuló, elsősorban munkavállalási célú migráció az elmúlt években vált tömeges, bár mértékét és intenzitását tekintve regionális eltéréseket mutató jelenséggé. Empirikus kutatásunk hátrányos helyzetű vidéki térségekben, településeken élő, a migráció által érintett, különféle társadalmi csoportokhoz tartozó családokkal készített interjúkon alapul. A kutatás során a migrációt kiváltó taszító és vonzó tényezőket, a migráns hálózatok szerepét, az egyéni, családi migrációs utak, pályák jellegzetességeit kívánjuk feltárni és értelmezni. Az egyéni és családi migrációs stratégiákban, döntésekben és utakban mutatkozó különbségek vizsgálata és értelmezése során különös hangsúlyt fektetünk az etnicitás (roma és nem roma) és a gender aspektusaira. Egyrészt arra vagyunk kíváncsiak, hogy a migrációról való döntés, a migrációba való bekapcsolódás és a migráció típusa, várható kimenetele szerint milyen eltérések tapasztalhatók romák és nem romák, férfiak és nők között. Másrészt fel kívánjuk tárnunk, hogy a migráció átalakítja-e, s ha igen, milyen módon és mértékben a családon belüli szerepeket, státuszokat, kapcsolatokat, illetve, a visszatérő migránsok esetében megváltoztatja-e az egyes családok helyi közösségen belüli pozícióját. A családok mellett a lokalitásokra fókuszálunk, a legfontosabb helyi vezetőkkel, kulcsszereplőkkel készített interjúk alapján azt kívánjuk feltárni, hogy a migráció milyen kedvező vagy kedvezőtlen hatásokkal jár, milyen változásokat indít el, erősít fel a helyi társadalmakban.

Alapkérdések

Kutatásunk során abból a feltételezésből indulunk ki, hogy a vidéki térségekben az országon belüli és a nemzetközi migráció különféle mintázatai egyidejűleg vannak jelen és alakítják a lokális gazdasági, társadalmi, demográfiai viszonyokat. Ugyanakkor a külföldi migráció a vidéki térségekben élők széles körében vált elfogadott boldogulási alternatívává, s lett napjainkra a legmarkánsabb migrációs folyamattá. Kutatásunkban a migráció- és a vidékkutatás megközelítéseinek egybekapcsolásával és eredményeire támaszkodva arra keressük a választ, hogy a legfontosabb kibocsátó régiókban elhelyezkedő, hátrányos helyzetű vidéki térségekben a migráció milyen típusai jelennek meg, a migráció miként alakítja át az érintett egyének és családok megélhetési, boldogulási, mobilitási stratégiáit, értékrendjét és aspirációt. További kérdésünk, hogy mi történik a visszatérő migránsokkal, hogyan tudnak visszailleszkedni a helyi társadalomba, illetve hogy maga a migráció folyamata milyen hatással van a lokális gazdasági, társadalmi erőforrások, a közszolgáltatások szerkezetére, minőségére. Kíváncsiak vagyunk a cirkuláris migráció mozgatórugóira is: kutatási terepeink között olyan települések is találhatóak, ahonnan az elmúlt években romák nagy számban indultak útnak Kanadába, majd

időleges visszatérésük után, Angliába, másutt romák és nem romák egyaránt felkerekedtek. Kutatásunk egy további kérdése, hogy a roma migráció miként alakítja át a helyi roma közösségek belső viszonyait, illetve az őket a többségi társadalomhoz fűző kapcsolatokat, ezen túlmenően, hogy milyen különbségek és azonosságok, esetleges metszéspontok azonosíthatóak romák és nem romák migrációs útjában.

A kutatás jelentősége

A különböző kutatások, statisztikák közel negyedmillióra becsülik azoknak a magyarországi embereknek a számát, akik külföldön keresik boldogulásukat, más országban dolgoznak, élnek. Magyarország bekapcsolódott a globális migrációs trendekbe, Sík Endre szavaival, a magyar társadalom megérett a migrációra” (*Élet és Irodalom* 2013. augusztus 16.). Nem túlzás kijelenteni, hogy a növekvő mértékű, egyre többeket érintő külföldi, elsősorban munkavállalási migráció az utóbbi évek egyik, ha nem a legfontosabb fejleménye, amely jelentős változásokat indított el országos és lokális szinten egyaránt. A migráció a tapasztalatok szerint a legkülönfélébb iskolai végzettségű, társadalmi státuszú embereket eléri, romákat éppen úgy érint, mint nem romákat. A romák migrációjának háttérében a megélhetési kényszer mellett a többszörös kirekesztettséggel is számolnunk kell, az ő migrációjukat gyakran kísérik (politikai) indulatok és félelmek úgy a kibocsátó, mint a befogadó országban.

Fontos nemzetközi kutatások foglalkoznak a migráció nemzeti és regionális szintű demográfiai, gazdasági és munkaerő-piaci hatásaival, fogalmazznak meg stratégiákat a migrációs politikák számára (lásd a KSH vezetésével zajló SEEMIG-projektet, <http://seemig.eu>). A mi kutatásunk arra vállalkozik, hogy feltárja és megértse, hogy a migráció milyen változásokkal jár hátrányos helyzetű vidéki települések, roma és nem roma közösségek életében. A kutatás a migránsokra, a migráció által érintett családokra, valamint a lokális társadalmakra egyaránt fókuszál. E lokalitások, közösségek különösen sérülékenyek, érzékenyen reagálnak minden változásra, a migrációval járó nyereségekre és veszteségekre. A kutatás jelentőségét az adja, hogy egy aktuális, nagy horderejű jelenségre reflektál, ugyanakkor megközelítésében, szemléletében és módszereiben ötvözi a migráció-, a vidék-, valamint a romakutatások hagyományait. A közvetlenül és közvetetten érintettek megszólítása azt eredményezi, hogy mélyebben, a maguk összetettségében megismerjük a különböző migrációs pályákat, típusokat, s azokat a válaszokat, reakciókat, amelyeket a lokális közösségek és társadalmak a migráció keltette kihívásokra adnak. A folyamatok megértése a migrációs politika megalapozásához is segítséget nyújthat.